

Вицә океанра пулна, иккәшәнче шыва кәнә

Иван Смирнова моряк шәпі пүресси ачарапах паллә пулна темелле-ши? Ара, вәл пирен редакцине илсе килнә сән ўйерчекре моряк формипе тәрать – кунта вәл 2-3 үзүенче сөс! «Атте манран вицә үзүткән моряк тәвас тенә пулас», – шүтлет Кәсән Түрхан яләнчесе суралнәскер. Службайна вәл 25 үзү каялла хәварнә, үнчен 23 үзү тинессем тәрәп үзүрене.

Çар моряк мәнле майпа пулса тәнә-ха вәл? «Медучилише вәрене пәтерсен салтака кайма ят түхрә. Ун чух эпә 19 үзү пулна. Муркаш районенче пәр үйәх тәрәшса ёлкәртәм. Службада Камчаткара иртрә, Ләпкә океанан чике окружених хәсметре тәнә», – пәттерчә Иван Николаевич. Вәсен яләнчесе моряк пулна качасем чылай – 12 ынын яхән. Җәкә та витәм күнә пул. «Хирес пурәнакан күршә Иркутская службаба тәнә, унан фуражкине тәхәнса үзреттәм. Вәрене түхнә хыссан Шупашкар тата Канаш училищесен фельдшересене чөнсө илчәс, вун вицән пултамәр», – терә пирен паянхи герой.

Кашни күн хәйне евәрлә

Иван Смирнов тинесе учеббара 25 күн пулна хыссан түхнә – Магадана сүл выртнә. Җәрәпкә кашчан пәрремеш похоче 57 күн тәсәннә. «Малтанах йыйвәрччә, тинес синчи чүхенү... Кайран хәнәхрәм, килешиме те пуслар», – аса илчә вәл. Җәрәпкә медицина пәләвә пулна, җавәнна та карап синчи вәл фельдшер пек үзүрене, ытти салтаксене медицина пулашшане панә. «Салтаксене сипленең кәна мар, ыттысемпеләр таң вахтара тәнә. Профилактика та ирттермелле пулна, камбуза тәрәслемелле, пробәсем илмelle», – терә моряк. Җибеч лару-тәру сиксе түхсан, сәмахаран, аппендицит, «материк» тәвәрәнса пациентта болыннәңда вырттарнә. Вәсен «Çар номере» ятла пәчәк кәнеке пулна. Җак кәнекене кашних шаптап кәсвере тытнә. Ана карап синчен илсе амана юраман иккен. Кәнекере چар моряк тәрәлә лару-тәрура хәйне тытмалли правиласене ышынә, вәснене пуртә пәхәннә.

Баскавлә служба срәк түхсан хәсметре юлас тенә.

Ашшә Иванран вицә үзүткән моряк тәвас тенә пулас

И. Смирнов архивдан Фото: Д. Негенов

И. Смирнов – пирен редакци хәни

«Семьеरе эпир пилләкән пулна, эпә – чи асли. 1977 үзүткән пулна, атте-анне ёнси синче ларас кильмере, җавәнна җарты үолтәр. Пәрле та куялнамастән. Вицә океан – Ләпкә, Инди тата Сүрәпәр океаненче пулна, иккәшәнче – шыва кәнә», – терә Иван Смирнов. Унан пәрремеш карап «Менжинский» ятла пулна. 1959 үзүткән каларнәскер, вәл 900 тонна яхән тайнә. «Кунта реактивлә шывын айәнчи бомбасым, вәсем 6000 метра читме пултарнә», – паллаштарпәр үзән, шыва 1983 үзүткән антарна «Решителль» караппа пирен тәпел хәни.

Салтаксен пулә тытма ирек паракам билет пулна – вәсен атапланнәвне лайлахлатас тәллевпе панә ана. «Бүхтәсендә тәнә чух пулайасем сыйлатчес – укыссарах, түлөвсәр. Краб та пама пултарнә», – аса илчә Иван Смирнов. Сән ўйерчекре пулли те күрәнать – тем пысакаш! Күчвәчесе иккен тинеси лососи семинчи ши шулутра пулә. Чукоткана икә хут кайна. Аляскәран инсә мар пулна – 4600 метрта. 1982 үзүткән Америка, Япония тата ССР үзүткән түнә пулна. Пулай вәлчә сапнә вәхәттәра япунсунең да пәхәмасарх 50 километр төтел тәнә. Моряксың ҹак төтеле пулә инспекторәсемпеләр пәрле каларнә, пулли кү вәхәттә «пәтнә». Ун чух тинесе нумай вәхәт үзүрене. Йөртәвра – шыв, тәртре, хөвел... Вертолетсемпелә американасем, япунсуне вәссе ирттес. Американсем япунсунең читеймен. Юлашкисене ҹәр умлите ывыйта читме пулна – питә үзүвәх вәснә тет Иван Николаевич.

«1978 үзүткән ССРРән экономика зонисене сыйлама тытаттамәр. Чикә – 12 миля, малалла пирен ҹәршүүр ирек памасар 200 миля таран никам та пулә тытма пултарайман. Паллак, ирек панә. Җакан пек хуралсане пулә инспекторәсемпеләр түхнә», – аса илчә моряк.

Офицер кодекс

«Офицер чысән кодекс пур, вәл чылай пунктран тәрать. Ана Рацәй империйән вәхәттәнчех йышәннә, аңчах та ҹак кодекс пункчесем паянхи күн та вайне չұхатмацә», – тет

Моряксене час-часах пулапа сыйланы

Иван Смирнов. Пирен чөрөттә геройән чи пәрремеш правили ҹак: панә сামаха тыт, ана пурәнәспасса шамасан сәмакан пар. Иккәмеш – тус-юлташене хаклама пәлни. Моряксың ҹакан пек калардаш пур – карап синче е пурте ҹентересе, е пурте пүс хураңсә. Вицәмеш – ынын шан. «Карап командир – чи асли. Манан пәрремеш командир 1932 үзүткән ҹуралнә пулна, иккәмеш – 1941 үзүткән. Пысак заводда ёлесе ертүсөн курмасан та пулап, карап синче вара экипаж – пәр ҹемье, эпир ялан пәрле, үйәх, икә үйәх...» – паллартәр Иван Николаевич. «Ан сүй, түрә ҹамәллә пул», – хушәнчеп тәпәр правило. Таван ҹәршүүва – Рацәе юрат – чи пәлләрәшли. Шапа шан, «Карап командир – чи асли. Манан пәрремеш командир 1932 үзүткән ҹуралнә пулна, иккәмеш – 1941 үзүткән. Пысак заводда ёлесе ертүсөн курмасан та пулап, карап синче вара экипаж – пәр ҹемье, эпир ялан пәрле, үйәх, икә үйәх...» – паллартәр Иван Николаевич. «Ан сүй, түрә ҹамәллә пул», – хушәнчеп тәпәр правило. Таван ҹәршүүва – Рацәе юрат – чи пәлләрәшли. Шапа шан, «Карап командир – чи асли. Манан пәрремеш командир 1932 үзүткән ҹуралнә пулна, иккәмеш – 1941 үзүткән. Пысак заводда ёлесе ертүсөн курмасан та пулап, карап синче вара экипаж – пәр ҹемье, эпир ялан пәрле, үйәх, икә үйәх...» – паллартәр Иван Николаевич.

Паянхи күн

Җартия юлташсем Совет Союзен тәрәлә күтесеңенчен пулна – Сәпәртөн, Узбекистанран, Украинаңан. Хәшәннәрнинде паянхи күн та ықынан тытать моряк. Вәснен час-часах тәл пулусен ирттес. Утә үйәхен 30-мәшәнче, Рацәй Тинес ҹар флоңен үненчә, Шупашкарти шыв-шур портәнчесе ялав ҹеклецә. «Пәрле пүхәнса пәрне, теприне аса илме пүсләтпәр, түслән тавлашатпәр, калаатпәр», – тет Иван Смирнов. Паянхи вәл – волонтер, фронта, Украина на территориинен ятарлә ҹар операцие хүтшәнәкан салтаксене, пуләшать – маскировка сечесем ҹыхаты. «Пүрүн пекхе єлстептәр. Рацәйре фронта пулашкан нумай. Ятарлә ҹар операцие хүтшәнәкан сене ысынан тытатпәр, вәсем отпұска килеме тесьеңен илсе ҹайыцә», – паллартәр Иван Николаевич.

■ Анна КАШАЕВА

● СУД ЗАЛЕНЧЕН

Таван тәпренчөкесем ҹинчен манса...

Шупашкар муниципалитет округенчи Күкесре пурәнәкан Александр Михайлов (ятын не уләштәрнә) ниңта та ёслемен, машәрәнчен уйралнәскерән ҹул ситмен икә ывайл ҹитенет. Вәл вара арсын ачасемшән алимент түлеме шүхәшламан та күрәнать.

Ҫавна май 39 үзүткән арсынна маларах административә майпа айәлланан. Аңчах та суд ышәнәнвне пәхәмасар вәл ывайлесене 2022 үзүткән күчләр үйәхен 1-мәшәнчен пүсласа ҹүйәхен 31-мәшәнчен алимент түлемен. Үзәмне та, сывләх тәлешпеле тә вай хума тибәләскер алли ёс патне пыман, ёссе вырасас тәллевпе халәх ёссе тибәләскерен центрата та кайман. Ҫавна май Шупашкар районенчи 2-мәшән суд участкөн миравай судийн ышәнәнәп, вәл 2022 үзүткән пүсласа ҹүйәхен 1-мәшәнчен вай кәнә, арсынна алимент түлеменшән 60 сөхет түлөвсәр єлстептерме ышәнәнә. Аң-

чах вәл суд ышәнәнвне пурәнәспаман. Нимән та тумаңсә тесе шүхәшламан күрәнать. Бәләлсөн уменин парәм вара ўйәксерен үссе пынай. Сәмахаран, 2022 үзүткән пүсласа ҹүйәхен 1-мәшәнчен алимент түлемен. Үзәмне та, сывләх тәлешпеле тә вай хума тибәләскер алли ёс патне пыман, ёссе вырасас тәллевпе халәх ёссе тибәләскерен центрата та кайман. Ҫавна май Шупашкар районенчи 2-мәшән суд участкөн миравай судийн ышәнәнәп, вәл 2022 үзүткән пүсласа ҹүйәхен 1-мәшәнчен алимент түлеменшән 60 сөхет түлөвсәр єлстептерме ышәнәнә. Аң-

кологи диспансерә тата Шупашкар район больници паллартында тәрәп, Александр Михайлов асәннә учрежденисенче сәнәвна тәмаша. Ҫавна та арын хәй мән түнине, унан өсесем обществашан, чи малтанах таван ачисемшән, сиенлине әнләнма пултарать.

Суд РФ 61-мәш статийн 2-мәш пайәне арсын хәйен айәнне ышәнәнәшән тата пүлни-иртнишән ўкеннәшән, ҹавын пекхе пәрле пурәнәкан хәрарәмән ҹул ситмен ачын пәхәнәшән айәллава ҹамәллатма пултарать. Аңчах та иккәи хәр пәрчи унан таван хәр пәр-cke-ха.

«Приговор вай көрсөн арсыннан б үйәх юсанмали ёсре вай хума тибәв. Суд ҹакан пек ышәнән туна. Шалуран кашни үйәххар 5 процент патшаләх түпәш вәлли тытса юләс», – пәлләрчәс Шупашкар район прокуратуринче.

■ Валентина НИКОЛАЕВА